

ПАВЕЛ АМНУЕЛ ПАМЕТНИКЪТ

Превод от руски: Любомир Стоилов, 1981

chitanka.info

Станислав Трофимович Головин почина в онзи ярък следобед, в който звездолетът „Диоген“ застана върху стълба на невидимия, но жарък пламък и воят на двигателите му заглуши всички останали звуци. Последните думи на Генералния директор останаха запазени върху магнитофонната лента. Головин каза: „Защо е този мрак? Махнете го...“ И тази последна от неговите хиляди заповеди, издадени чрез четиридесетте години на неговата работа, не беше изпълнена...

Спомням си как за първи път видях Головин. Дойде при нас да изнесе лекция по икономика на космическото транспортиране — сега абсолютно ми е невъзможно да си припомня защо беше дошъл именно той, още тогава безкрайно зает, та нали именно през онези години, преди тридесет години, започна създаването на проекта „Дълбина“. Без видими усилия той привлече всички с лаконичния си, абсолютно лишен от емоционалност разказ за особеностите на пътуванията в пояса на астероидите. Всичко беше изчислено точно, след цифрите следваха доказателствата, след доказателствата за отпускане — шеги, които бяха всеизвестни, но казани на място, звучаха по нов начин, а след тях отново се редуваха цифри, оставащи неизвестно защо трайно в паметта — може би постигаше това с интонацията си? В думите му нямаше никакви сложни и ефектни обрати на речта, всяка фраза звучеше като безпрекословно твърдение и всичко изглеждаше така естествено, както е лъвският рев за царя на животните. По това време не знаехме нищо за Головин и след лекцията се втурнахме вкупом в ректората, за да искаме именно той да ни чете до края на целия курс. Разбира се, това беше невъзможно, но от декана тогава чух за първи път нещо за проекта „Дълбина“, включващ проникването в далечния космос и излизане извън пределите на Слънчевата система.

Сега, когато земният космически флот наброява хиляди кораби, а броят на колонизираните системи надхвърля две десетици, самото поставяне на въпроса, „има ли смисъл в пилотираните полети“, ни изглежда странно. Такъв подход изглеждаше странен и преди тридесет години, защото тогава беше ясно на всички, че няма никакъв смисъл да се организират подобни полети. Още не бяха усвоени всички планети в Системата, а и до планетите ли му беше на човечеството, сложило току-що край на войните и още невзело решение дали трябва да се изгради световна федерация, или да се остави системата от държави с всичките ѝ недостатъци и възможности за конфронтации.

Човечеството не е нещо всемогъщо и не е способно във всеки исторически момент да постигне всички възможности наведнъж — налага се степенуване. Преди тридесет години човечеството решаваше задачи по изкореняването — изкореняването на всички болести, изкореняването на глада, изкореняване на последните прояви на империализма и още много неща. Именно в такава епоха се втурна Головин като пришелец от друго време. Тогава той беше ръководител на едно конструкторско бюро по космическа техника и се занимаваше с модифициране генераторите на Кедрин.

Гениалността на Головин бе призната десет години по-късно, когато сякаш тихомълком и незабелязано, а всъщност в ракетно-форсирано темпо израсна системата „Дълбина“, и някак си внезапно, а всъщност бавно и тихомълком се оказа, че е икономически изгодно създаването на световна федерация на народите, решаващи задачата на човечеството, превърнала се в нещо главно — усвояването на звездните светове. СТ, така наричаха зад гърба му Станислав Трофимович, беше гениален организатор. Той знаеше целта, виждаше я по-добре, отколкото който и да е друг, и умееше да поведе след себе си дори и тези, които смятаха тази цел за непостижима или направо за излишна...

Видях за втори път Головин, когато попаднах в кабинета му, за да ме мъмри. Тогава работех на вътрешните трасета и возех пътници до Марс. Така и не можех да си обясня как и къде моята „Заря“ би могла да засегне интересите на КБ „Дълбина“. Когато се върнах на Земята, ме помолиха неотложно да се явя в кантората на Головин. Озадачен от думата „кантора“, отидох веднага при СТ. Той ме погледна намръщено и каза: „На сто и петдесетия радиус вие сте нарушили комуникациите на линиите за напомпване.“ „Фалът на линията се оказа срещу траверса ми и не виждам какво бих могъл да направя! — изненадано възкликнах аз. — Водя пътнически кораб и възможностите ми за маневриране са твърде...“ „Възможностите ви за маневриране са ми известни — прекъсна ме Головин. — Бяхте длъжен да реверсирате страничните и да спуснете екран. Ако работехте при мен, щях да ви изгоня. Но вие не работите при мен и поради това трябваше да решавам обратната задача — взимам ви при себе си.“

Най-много ме изненада не съвършено неочаквания скок в моята биография, а това, че СТ ми посочи единствената възможност да се

спаси попадналият на пътя на „Заря“ фал. Възможност, която поради недостига на време дори не беше ми и минала през главата. Трябваше да се решава за части от секундата. Първоначално си помислих, че когато са доложили на Головин за аварията, той е имал на разположение цели дни и поради това е намерил единствения възможен изход. След това разбрах, че СТ е посветил на моята персона не повече от част от секундата. Животът му беше разпределен така плътно, както у никого друго, включително и командирите на звездните разузнавачи в миговете на прехода в свръхсветлинна.

Така станах най-напред старши помощник, а след това и командир-изследовател на звездолети с малък тонаж. Когато работата ми в „Дълбина“ започна катастрофално да не върви и започнах сериозно да се замислям да напусна (причината беше лична — ожених се и Марта не можеше да свикне с моите отсъствие и постоянен риск), именно Головин отново взе участие в моята съдба. Мисля, че и това решение му отне не повече от една секунда. Срегнахме се случайно в коридора на космическото пристанище и нещо се включи в мозъка му. Мигом ме позна и си спомни всичко, свързано с мене, което вече някога беше чувал. Спря ме и каза: „Нали Марта Швайцер е ваша жена. Тя е астрофизик. Утре ще се утвърди екипажът на «Гема», вие ще сте командир, Швайцер — старши-помощник. Ясно ли ви е?“ Премълчах и само кимнах с глава. Едва седмица по-късно ние с Марта бяхме сами на милиони километри и правехме тренировки, преди да отлетим към звездата на Барнард. Методът му за подбирането на екипажите, мигновен и волеви, изглеждаше като чист волунтаризъм, но независимо от това беше напълно оправдан — поне нито един екип на проекта „Дълбина“ не беше дал някога каквато и да е засечка.

Бих могъл дълго и възторжено да разказвам как постепенно „Дълбина“ се превърна в основна инженерна и изследователска задача на човечеството, мишена, към която беше насочено всичко. Ако не беше СТ, то ние и сега, притежавайки всички средства за достигане на далечните светове, едва ли бихме летели по-далеч от Плутон. Разбира се, историята не се прави от личности, но за да може поразително навреме да се разбере, че сега именно тук трябва да се насочи трудът на хората, удивително точно да се избере моментът, целта и средствата — за всичко това е необходима личност. Историята си казва своето, но темпото...

Мнозина не издържаха и напусаха „Дълбина“, отивайки в спокойни институти и конструкторски бюра, но минаваше време и се оказваше, че дори и най-спокойните от тях биват подчинявани на нуждите на проекта, на целите на проекта и отново Головин им ставаше ръководител. Значително повече от тези, които напусаха, бяха хората, стремящи се с всички сили да работят със СТ, да го виждат и се сблъскват с него, да поемат върху себе си навиквания и наказания. Такова беше твърдото обаяние на творческата му личност, суровото притегателно обаяние на гения. СТ възпитаваше недоловимо и от него сякаш се разпространяваха някакви вълни: той влияеше на своите преки помощници, те — на своите, и така до най-последните техники, макар доколкото аз мога да съдя, в „Дълбина“ никога не е имало „последни техники“ и всеки от тях при необходимост би могъл да даде съвсем невероятно, но единствено вярно решение на сложна задача, и тогава вълните тръгваха обратно, достигаха до Головин, той казваше „добре!“ или „значи можем да работим!“ и една такава похвала струваше колкото всички почетни грамоти и премии.

Представям си какво ще се говори за Головин след двеста години, когато всички ще виждат само грандиозните, разпрострели се през много парсеци следи от неговата дейност и ще слушат легендите, които сигурно ще преживеят всички архивни документи и официални мемоари. Само това ще остане, а освен него и паметникът.

Става дума за паметника.

* * *

Аз и Марта стартирахме с „Диоген“ и именно тогава, при нашето изпращане в най-далечната експедиция на „Дълбина“, Головин издаде своята последна и неизпълнена заповед. Отдалечавайки се от старта, „Диоген“ се втурна в свръхсветлинната скорост и поради това едва след три месеца, вече добрали се до целта, научихме какво е станало на космодрома. Този път не бяхме сами с Марта. Бяхме седмица и целта на полета ни беше изследването на свръхплътните молекулярни междузвездни облаци.

Свръхплътни според нашите астрофизически понятия. Тази свръхплътност се състоеше от хиляда молекули в кубичен сантиметър.

Тук се раждаха звездите. Ако бихме могли да живеем милиони години, щеше да е възможно да проследим как става това в природата: газът се сгъстява, молекулите се разпадат, възникват все още студени кълба, недрага им стават по-топли и ето че се разгаря нова звезда. Не само една, а десетки и стотици, защото звездите не се раждат поотделно. А ние виждахме само два стадия на този процес: самото начало (облакът, в който бяхме влетели, едва започваше да се свива) и самия край (извън границите на облака вече горяха ослепително три изумруднозелени гиганта, млади и пълни с неизразходвани сили).

Разказвам за това, защото междузвездните молекулярни облаци имат пряко отношение към въпроса. Тогава се бяхме събрали в клуба на звездолета. Всеки от нас по някое време се беше сблъсквал със СТ и всеки си имаше своя представа за този човек. Всички си мислеха само за едно: какво ли ще стане сега с „Дълбина“? Разбира се, не само личността на Головин беше заставяла хората да летят към звездите и не на нас бе съдено да бъдем последните звездни летци. Всичко ще си тръгне по реда, но на нас ни се струваше, че проектът неминуемо ще изгуби от темпото си. Думите, казани на прощалния митинг („Ще поемем щафетата“, „Ще продължим линията“...), не ни убеждаваха. Малко е да се поеме щафетната палка, освен това е необходимо и да съумееш да не я изпуснеш от ръцете си.

Гледахме митинга по стереото — вървеше пряко предаване за извънземните станции. Съобщението, че е обявен конкурс за създаването на проект за паметник на Головин, първоначално премина незабелязано през съзнанието ни. Едва на другата сутрин, когато започнахме работа по щатната програма, си спомних за този завършващ момент на митинга.

Паметник. Някъде на Земята в центъра на огромен площад ще се издига от камък или от метал Генералният директор на системата „Дълбина“. Планетата има прекрасни скулптори. Те ще успеят да предадат и силата на духа на СТ, и уважението към него, но никога няма да могат да пресъздадат мащабите на направеното. Головин изведе хората сред звездите и с гигантски скок сферата на човешкото обитание се увеличи милиарди пъти! Кой би могъл да пресъздаде този факт така, че да предизвиква вълнение, вцепеняване и тръпки — всички онези емоции, които бяха изпитали първите звездни летци, когато, достигайки системата на Проксима, се бяха обърнали назад и

не можеха да различат родния си дом и родната си звезда сред хилядите подобни на нея?

* * *

Паметникът. Ако се говори сериозно (а след две седмици вече мислех за този проект напълно сериозно), то главната особеност на паметника на СТ би трябвало да бъде многофункционалността. Грамада от камък или метал е нещо абсурдно в случая. Преди всичко съоръжението, каквото и да бъде то, би трябвало да има очевидна полезна функция.

Един месец по-късно „Диоген“ се пребазира в самата сърцевина на облака. Тук плътността достигаше милиони молекули в кубически сантиметър. Цифрата изглеждаше толкова огромна, че Марта дори ни уверяваше колко трудно било станало да се гледа през облака, защото светлината започнала да мъждука. Всички разбираха, че това е само игра на въображението, но поради напълно разбираеми причини приехме играта, мъчейки се да доловим дали се е променил цветът на трите зелени гиганта, до които се бяхме приближили с половин парсек.

Събрах екипажа и запитах:

— Имаме ли между нас художник?

Беше ми необходим много добър художник, желателно би било той дори да е талантлив. Обясних какво искам и сред екипажа мигом се намериха шест талантливи художници — всички, с изключение на мене. Ако биха ми потрябвали шест талантливи композитори, сигурно щяха да се намерят и те: талантите възникваха при едно само споменаване на името на Головин.

Подозирам, че на „Диоген“ всички бяха мислили за паметника, но аз първи изказах тази мисъл и екипажът се хвърли да я претворява с целия жар, на който беше способен, като се има предвид заетостта им с изпълнението на щатните и нещатни програми. Едва успяхме да направим всичко в срок. Когато „Диоген“ стартира към Слънцето, оставихме в центъра на облака една от бордовите лодки, натъпкана с апаратура, нямаща никакво астрофизическо предназначение. Не зная как точно стоят нещата с художниците, но на борда имаше наистина

талантливи конструктори и в това отношение влиянието на конструкторското бюро на Головин не беше косвено, а напълно реално.

Когато се върнахме в къщи, срокът на конкурса още не беше изтекъл и аз от името на екипажа представих нашия проект. Трябваше да минат години, за да може светлината от молекулярния облак, в който бяхме прекарали половин година, да достигне до Земята. И тогава всички щяха да видят онова, на което бяхме отдали месеци труд. Показахме филма, заснет от нас още преди „Диоген“ да се втурне в свръхсветлинната.

Върху стереоекрана облакът изглеждаше перест и почти прозрачен. Звездите прозираха през него като през тънка тюлена завеса. Всичко в кадъра беше неподвижно, както и трябваше да бъде: необходимо е да се чака милиони години, за да се забележат измененията в един свят, чиито срокове на живот са почти вечност. Така и трябва да бъде...

Но какво е това? Върху сивкавия фон на облака се появи ярка точка. Още една. И още. Точките се сляха и това вече не бяха точки, а линия. Тя се носи по облака, промъква се във вътрешността му и отново се издига на повърхността, създавайки някакъв обемен образ.

В хаоса от линии се очертават контурите на лице. Високо чело, остри скули, тежки вежди и рязка линия на устни с отпуснати ъгли. Генералният директор на системата „Дълбина“ Станислав Трофимович Головин ни гледаше от космическите далнини. Три светлинни месеца, повече от един милиард мегаметри беше величината на облака, такъв беше и размерът на рисунката. На светлината ѝ бяха необходими три месеца, за да очертае необходимите контури, но рисунката се прояви като върху фотоплака цялата наведнъж и именно в това се състояха нашите, впрочем чисто инженерни затруднения. Задачата не е чак толкова сложна, когато познаваш до подробности структурата на облака. Необходимо е само да урегулираш един инжектор с програмирано сканиране. А виж, как ни се удаде да направим самата рисунка, се наложи да обясняваме.

Холограма. Когато произнесох тази дума в клуба на „Диоген“, всички ме разбраха изведнъж. Та нали облакът, който изследвахме, се състоеше от възбудени молекули. Светлината на трите зелени гиганта напомпваше в облака енергия, молекулите поглъщаха тази енергия, но не бързаха сами да я излъчат. За да отдадат енергията си

самопроизволно, трябваше да минат или хилядолетия, или външен тласък, предизвикващ светлинна лавина. Необходимо беше облакът да се застави да излъчва, и то да излъчва така, както на нас ни бе необходимо. За решаването на първата задача е достатъчен корабен лазер, работещ на честотата на поглъщането на дроксилните молекули. За решаването на втората задача поставихме програмно устройство.

Какво представлява лъчът на корабен лазер за облак, чиято маса е по-голяма от масата на Слънцето? Разбира се, нищо, но нали и облакът също представлява лазер. Той сам усилваше онези слаби сигнали, които нашата лодка цели три месеца изпращаше в необходимите посоки. Сигналят ставаше все по-силен и когато излизаше от облака, неговата сила беше огромна и дори на противоположния край на галактиката вече беше възможно да се види лицето на Головин.

Но това беше възможно само ако се гледа от посоката на Слънчевата система. От всяка друга страна не се виждаше нищо, защото нашият лазер, както и трябваше, даваше строго насочено излъчване. Но всички, които се намираха на линиите, съединяващи облака със Земята, можеха да видят, виждаха и щяха да виждат, докато нашата лодка е цяла и докато светеха зелените гиганти, огромният портрет на СТ. Нещо повече, с достигането на лъчите до Земята всички щяха да видят как мърдат устните на Головин, как вятър развява косите му, СТ щеше да оживее, а погледът му — да се устреми към тези, които ще гледат към него. Не към хората — не, а към тези, другите, които освен хората, вероятно ще населят космоса.

Именно в това и беше истинското предназначение на паметника и неговият смисъл. Иначе не си заслужаваше да се трудим толкова. Няма значение дали един паметник има размерите на планина, планета или звезда. Но той би имал смисъл, ако същевременно би бил и сигнал, и призив към всеки, който населява галактиката — гледайте, ето ни, търсете ни по лъча, по който идва сигналят. Търсете ни, ето какви сме ние!

Първата награда беше присъдена на нас, но я получихме едва три години по-късно, когато „Диоген“ се върна на Земята, облитайки преди това няколкото най-близки до Слънцето молекулярни, облака и поставяйки във всеки от тях прецизно програмиран излъчвател. На фона на далечните звезди, на фона на искрящата галактична чернота се

появяваха нашите холограми. Всяка от тях беше послание до цивилизациите, населяващи космоса. И всяка от тях беше и паметник на Головин.

Сигурен и вечен.

Публикувано в списание „Наука и техника“, броеве 43/1981 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.